

Fisk, vrug og gæster

Jørgen Elsøe Jensen

Fisk, vrag og gæster

Skagens historie

Kronik af
Jørgen Elsøe Jensen

Skagen! Det herlige, magiske lys, det glitrende hav, de skønne strande og solen over den pittoreske by, glødende i gule og røde farver. Skagen er et af de mest elskede turiststeder i Danmark, kendt som et særligt hjemsted for dansk kunst og arkitektur. Sådan står billedet i den kollektive bevidsthed. Men hvordan var livet, før kunstnerne, festen og de ferieglatte turister erobrede erindringer om stedet? Det ved man egentlig ikke ret meget om. Skagens historie og topografi er på mange måder ukendt.

Jeg har ofte spurgt mig selv, hvad der fik folk til at slå sig ned på dette isolerede sted, som det jo var helt frem til slutningen af 1800-årene. Endnu i 1859 beskrives Skagen som Danmarks øde afkrog. Husene lå uden nogen form for beskyttelse mod elementernes vilde rasen, ordentligt grundvand fandtes ikke, og heller ingen byggematerialer. Havde man brugt ler til en bageovn, måtte det hentes ved Fladstrand

(Frederikshavn) 35 km mod syd. Brændsel var man henvist til at sanke langt fra byen, sandjorden var svær at pine afgrøde ud af, og den gav heller ikke meget foder til husdyrene. At leve som erhvervsfisker blev først en mulighed efter midten af 1800-årene, så hvad i alverden fik folk til at slå sig ned på dette sted allerede i 1200-årene?

I 1990'erne undersøgte Miljøministeriet alle Danmarks købstæder fra middelalderen og fik deres fysiske forandringshistorie beskrevet i syvbindsværket *Danmarks Middelalderlige Byplaner*, men undersøgelsen af Skagen kunne ikke gøres færdig den gang. Der nødvendige viden om de økonomiske forudsætninger for at leve her og om bebyggelsens form og fysiske udvikling fandtes ikke. Imidlertid har studiet af det samlede antal middelalderbyer (*Gensidig afhængighed - en arv fra fortiden*. Aalborg Universitet 2010) givet den nødvendige indsigt, og den tegner et billede af et sted med en højst særpræget historie.

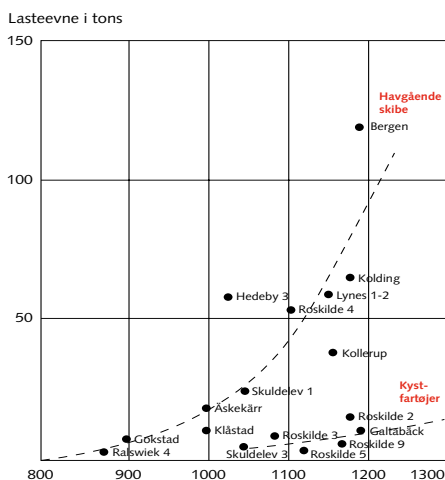
Nøglen til at forstå, hvorfor folk kunne slå sig ned på Skagen, skal findes i de store forandringer af livet, som stod på i Nordvesteuropa fra midten af 1100-årene. Overalt fra Loire i Frankrig og herop til Danmark, og fra England til langt ind i

Titelbillede: For skagboerne udgjorde fisk det daglige brød, mens vraggods leverede alt det andet, de havde brug for. Carl Locher: Fiskere, der brække Vrag op. Illustreret Tidende, 10. marts 1878.

Med overgangen til plovbrug i 1100-årenes Nordvesteuropa måtte man specialisere sig som agerbrugere og jernudvindere. Handel og søfart tog voldsomt til og med den også antallet af forlis. Figuren viser den stærke udvikling af lasteevnen i tons fordelt på større og mindre skibe efter vragefund i Norden. Efter Jensen 2010.

Østeuropa kom hjulploven i brug som det centrale markredskab. For at opdyrke de udstrakte agerbrugssletter var der behov for store mængder jern; det slides ganske enkelt af plovens skærende dele ved gangen gennem jorden. Folk måtte specialisere sig som agerbrugere i lavlandene og jernudvindere i de skovrige randbjerge. Som en konsekvens voksede handelen og søfarten meget stærkt frem, men skibe forliser, og Skagen var et af de farligste steder at passere. Ved historiens lunefuldhed åbnede der sig en niche i det nye økonomiske landskab, som kunne udnyttes.

I 700 år levede indbyggerne af at bjerge, fiske og drive en smule landbrug. Fisken havde været der, siden isen trak sig tilbage for 12.000 år siden, men vrage var noget nyt, og det var dem, der skulle til, for at

man kunne overleve her – havets uheldige, men værdifulde affald. Helt frem til slutningen af 1800-årene indebar livet på Skagen, at folk måtte lave alting selv af vragegods – både, fiskegarn, huse, tøj og alt muligt andet.

Skagboernes eksistensgrundlag lå fast fra begyndelsen. For at udnytte stedets ressourcer måtte de affinde sig med fiskeriets relative uforudsigelighed og strandingstilfældenes vilkårlighed og dermed

Den kraelvbyggede kogge stammer fra midten af 1100-årene, og skibstypen blev snart almindelig på grund af sin store lasteevne. Kollerup-koggen strandede i Jammerbugten, den var bygget i Sønderjylland ca. 1150 og forliste et par årtier senere. Efter Andersen 1983.

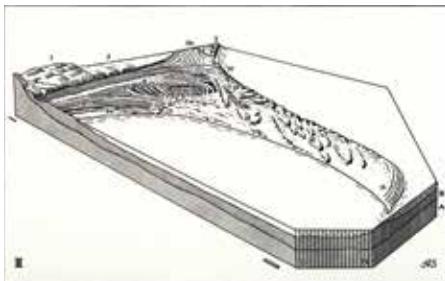
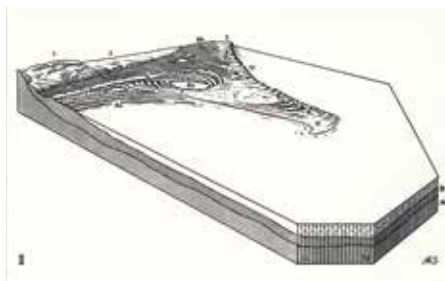
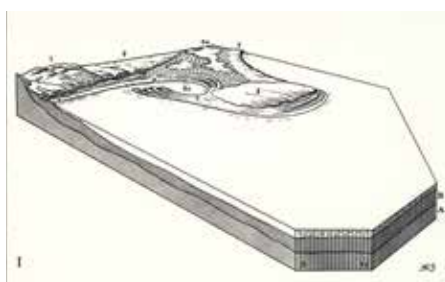
leve som jægere og samlere i en civiliseret verden. Der fulgte en livsform med. Var det fiskevejr, tog man af sted, hvis det var nødvendigt, var det ikke nødvendigt, blev man hjemme. Gik der strandingsbud, havde det den samme virkning som et grindebud på Færøerne; folk smed, hvad de havde i hænderne, og styrtede til stedet for at sikre sig en del af byttet.

Det var altid brugbare sager, der blev bragt i land eller skyllede ind på stranden, korn, tjære, tømmer, klæde, sejldug og takkelage. Fra 1600-årene forekom også rariteter som gult farvetræ, svenske standure, høje hatte og natpotter af hollandsk fajance. Bjergernes berøring med omverdenen svingede mellem bizarre yderligheder, på den ene side redning af dødsangste skibbrudne under voldsomt vejr, på den anden side modtog de eksotica fra Jordens fem kontinenter i bjergeløn. Skagboerne stod både i nærkontakt med den store verden og levede på samme tid helt afsondret fra den.

Et sådan *laissez-faire*-liv kan jo forekomme behageligt for det moderne menneske, men at leve her indebar at arbejde på havet, og det efterlader enker og uforsørgede børn. Det var normen før 1900-årene, at folk døde pludseligt af sygdom, og den gennemsnitlige levealder nåede næppe over fyre år, hvis man overlevede de første barneår. For skagboerne kom havets told oveni. Livsvilkårene har været en barsk udfordring, som anstrengte deres mentale egenskaber til det yderste.

Så længe der var fisk og vrage, kunne denne oprindelige livsform fortsætte. Vilkårene varierede naturligvis, vragehyppigheden steg og faldt, og fiskeriet skiftede, men det ændrede ikke grundlaget. Det gennemgående paradoks i Skagens historie er, at skagboerne levede i deres egen isolerede niche i det økonomiske landskab, helt isoleret fra omverdenen, men fuldstændig på dens betingelser.

I dag er det ikke ualmindeligt, at fattige mennesker lever af verdens spild, men i en historisk sammenhæng var livet på Skagen temmelig enestående. Muligheden forelå kun på dette ene sted og under de historiske forhold, som herskede i Nordvesteuropa fra 1100-årene. Skibe strandede naturligvis andre steder i denne del af verden, men ikke i nær så koncentreret et omfang, og skibe strandede selvfølgelig også andre steder på Jorden, men dannede ikke grundlag for en strandingsøkonomi. Tilsvarende vilkår fandtes ingen andre steder.

Skagens historie er intimt forbundet med naturforholdene på Skagens Odde. Havstrømme langs vestsiden fører årligt ca. 800.000 t sand og grus rundt om Nordstranden, hvor hen ved en tredjedel aflejres som strandvolde, mens det øvrige afsættes på Grenen, Skagens Rev, på Sønderstranden og en mindre del længere sydpå i Aalbæk Bugt. I de sidste 6000 år er der lagt hen ved tre meter strandvolde på Nordstranden hvert år, eller hvad der svarer til de ca. 20 km, som udgør oddens ydre del.

Mødet med den nu østgående strøm fra Skagerrak og en nordgående i Kattegat skaber en strømhvirvel under Grenen. Den løber i urets retning og medvirker i høj grad til at holde oddens tilvækst og vækstretning konstant ved at trække sedimenter fra Skagerrak ind i og rundt om sig, så materialerne i hovedsagen bliver på stedet og danner et kileformet landskabselement op mod Grenen. Da hvirvlen er en konsekvens af de fremherskende havstrømme omkring Skagens Odde, forskyder den sig også mod nordøst sammen med den tilvækst af odden, den selv forårsager.

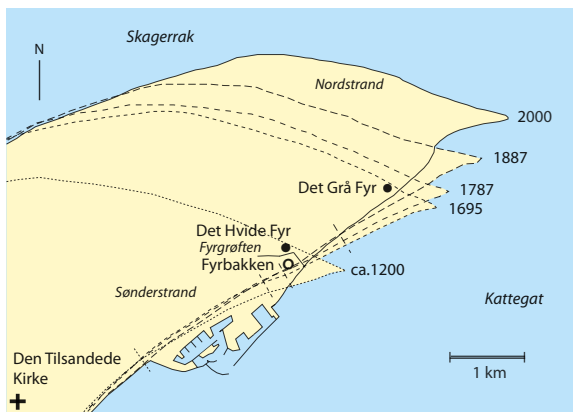
Moderne forsøg på at udrede Skagens bebyggelsehistorie er løbet ind i vanskeligheder på grund af to beslægtede problemer, som netop har med kysterosionen på Kat-

tegatsiden at gøre. Det er klart, at de første skagboere slog sig ned bag Sønderstrand og formentlig ved overgangen til 1200-årene, men det nøjagtige tidspunkt er ukendt, for der findes kun få arkæologiske spor efter den ældste bebyggelse, og bebyggelsens ældre udviklingshistorie er svagt belyst i de arkæologiske og skriftlige kilder. Det er imidlertid ikke vanskeligt at danne sig et overblik over Skagens anlæggelse og dens byudvikling i de første århundreder, når man kender bebyggelsens type og kysterosionens virkning.

Byer og landsbyer synes at ligge tilfældig spredt i landskabet, men fortidens erhvervsgrupper slog sig altid ned på steder, som reducerede det daglige transportarbejde mest muligt. Landboerne foretrak at bosætte sig mellem ager og eng, fordi alle landbrugets materialer skulle samles på og udgå fra gården. Byanlæggerne valgte det sted, hvor flest muligt fik den kortest mulige vej, fordi folk på landet skulle frem og tilbage. Fiskerne bosatte sig tilsvarende ud for deres fiskeplads og så tæt på stranden som muligt for ikke at de skulle gå unødigt langt mellem deres hjem og arbejdsplads. Deres bebyggelser løb derfor parallelt med kysten og blev smalle og langstrakte, og den indre struktur bestod af en række pa-

T.v.: Tre stadier af Skagens Odde's geologiske udvikling. Efter Nielsen 1949. Nedenfor: Luftfoto fra 2008 med Skagen By og Højen. Den sribede struktur af tillagte strandvolde på Nordstranden træder tydeligt frem. © COWI

Der lægges ca. 3 m strandvolde på Nordstranden hvert år. Det svarer til ca. 2,5 km i løbet af de 800 år fra den første bosætning til i dag. Oddens vækstretning styres af en strømhvirvel under Grenen, som har haft en afgørende indflydelse på Skagens bebyggelseshistorie. Kysterosi- onens 0-punktsforskydning er markeret med stiplede tværlin- jer. Gengivelsen er en ikke topo- grafisk korrekt figur. Tegning af forfatteren.

rallele gange til stranden, mens det tvær- gående netværk af stier blev svagt og ho- vedgader så godt som altid var fraværende.

Stedsvalget er lige så selvfølgelig. Kat- tegatkysten er den mildeste af kysterne, og fiskerigeligheden var stor. På dette sted afskærmede odden, Grenen og revet des- uden en naturhavn, som lå i læ for frem- herskende vinde fra vestsydvest over nord til østnordøst. Da alt måtte sejles til og fra, har det haft en afgørende betydning for valget. Desuden var stranden under Grenen den bedste at samle strandingsgods på, fordi strømhvirvlen tvang det ind på kysten netop der. Når fiskeri, bjergning og sejlads danner grundlaget for livet, så an- gav forholdene ganske præcist, hvor man med fordel kunne bosætte sig, og hvordan bebyggelsens struktur måtte blive.

Dele af den ældste bebyggelse fandtes med sikkerhed lige nordøst for Fyrgrøften, der løber mellem Fyrbakken og Det Hvi- de Fyr. Det er nemlig det eneste område i Skagen, hvor der er fundet rester af huse fra højmiddelalderen. Herfra og mod nord- øst optræder møntfund fra hele middelal- deren, så området har været kontinuerlig bebygget, men mønterne bliver yngre og yngre, jo længere man bevæger sig ud mod

nordøst langs stranden. Bebyggelsen har altså bredt sig den vej. Fundene af bebyg- gelsesrester og mønter fra 1200-årene lige nordøst for Fyrgrøften betyder imidlertid ikke, at den ældste bebyggelse kun lå der. Et fravær af arkæologiske fund fra mid- delalderen længere mod sydvest for grøf- ten har ledt til en sådan opfattelse, men det ikke at finde noget er ikke det samme, som at der ikke har været noget. Antagel- sen overser betydningen af den kraftige kysterosion langs Sønderstrand, og den savner også kendskab til bebyggelsens type.

Da fiskere altid bosatte sig langs kysten, må fraværet af fund længere mod sydvest skyldes, at man ikke har søgt, eller at kyst- erosionens glidende bevægelse fra syd- vest mod nordøst har skyllet dem i havet og kun levnet det nordøstligste hjørne af 1200-årenes by lige nordøst for Fyrgrøften. I det tilfælde vil bebyggelsens ældste ker- ne forblive ukendt, og byens udstrækning mod sydvest fra 1200-årene og i de følgen- de århundreder må anslås ved indikationer og spredte oplysninger.

Formentlig bosatte de første skagboere sig sydvest for Fyrgrøften, så husene lå i en vis afstand til Nordstranden, som er ube-

boelig. Efter midten af 1200-årene bredte bebyggelsen sig både mod nordøst og sydvest, og en hovedpart strakte sig ned mod Vesterby bag stranden ud for Østerby. Hvor langt bebyggelsen nåede ad den vej, afhæng af, hvor mange mennesker der levede i Skagen i de første par århundreder, og det kan man kun gisne om.

I 1355 omtales Hyrdebækken, der beskrives som beliggende mellem bebyggelsen og en lille sø, Hovsø, længere mod sydvest. Bækken kan være identisk med det lille vandløb i Vesterby, der bl.a. ses på kortet neden for. Tilsyneladende var bebyggelsen nået så langt mod sydvest i 1300-årene, at Vesterby opstod, men den overskred nok ikke Hyrdebækken før i 1500-årene. En ældre teori i Skagens historie om, at Vesterby skulle være den ældste kerne, hvorfra bebyggelse siden bredte sig mod nordøst, synes altså ikke at være holdbar.

Nordøst for Fyrgrøften viser de nævnte fund af bebyggelsesspor og mønter godt en halv kilometer ud langs stranden, at bebyggelsen også bredte sig denne vej sammen med oddens tilvækst. I 1400- og 1500-åre-

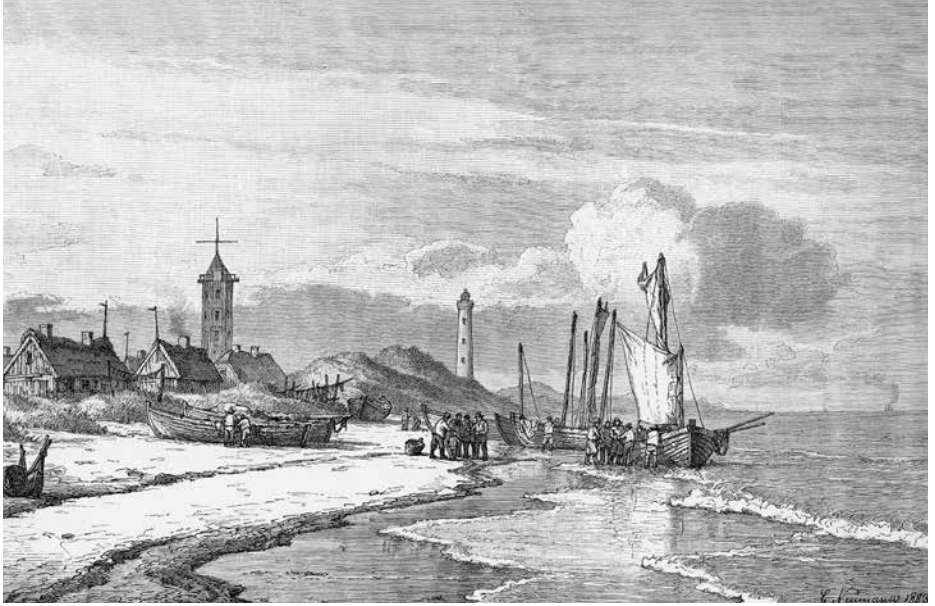
ne trak et stort sildefiskeri folk til Skagen, der var lige så folkerig omkring 1580 som omkring 1840, o. 1200 indbyggere. Da fiskerne bosatte sig langs stranden, har bebyggelsen udbredt sig meget i denne tid.

Sildefiskeriet svigtede imidlertid i slutningen af århundredet, og fiskeriet vedblev at være ringe gennem 1600-årene. Det blev svært for folk at reproducere sig. Dødsraten oversteg fødselsraten. I 1590'erne rev flere storme med kraftige vandfloder stranden væk foran den inderste del af bebyggelsen nordøst for Fyrgrøften, og samtidig indledtes en periode med sandflugt. I 1630'erne opgav en del at bo i dette område, og i 1648 skyllede flere af de tilbageværende huse længere mod nordøst i havet under stormvejr og voldsomme strømsug. Derefter opgav indbyggerne at bo bag den ustabile strand og flyttede deres huse til ledige grunde i Østerby. Fra at have strakt sig hen ved tre kilometer langs stranden trak bebyggelsen sig sammen.

Kysterrosionen nåede altså allerede i slutningen af 1500-årene til området ved Fyrgrøften og i løbet af få årtier også bety-

Bebyggelsen bestod af spredte huse på en lang strækning af stranden. Det er den struktur, som også fremgår af alle kort. T.v. Vesterby, t.h. Østerby. Udsnit af kort 1899 i Trap 3.

Terrænet var lige så ujævnt, som det altid havde været, da strandingerne tog af i 1870'erne. Huse af vragtømmer vedblev at være et almindeligt syn et par årtier endnu. Derefter blev terrænet udjævnet, bygningsmassen omsat i grundmur og ordnet efter gadeforløb. Skagen skiftede fuldstændig udseende. Carl Neumann 1883: Skagen. Efter Galschiøt 1887, 5.

delig længere ud ad stranden mod nordøst. Klimaet blev åbenbart mere blæsende, og det trak en mere voldsom kysterrosion med sig. At den i dag 400 år senere ikke har nået at skylle hele den oprindelige bygrund i havet, vidner blot om, hvor langsomt det kileformede landskabselements forskydningsproces foregår.

Den oprindelige bebyggelse måtte flytte ind, først den sydvestlige del gennem senmiddelalderen, siden den nordøstlige del før midten af 1600-årene. På det tidspunkt var stranden foran Østerby ved at blive mere stabil, selv om det endnu i 1682 hedder, at en del huse var så fordærvet af havet, at de skulle flyttes, og igen i 1717, at vandflod havde ødelagt flere huse ved kappellet. Fordi folk bosatte sig langs stran-

den, blev de fanget i den fælde, at strømhvirvlen hele tiden skar af sit landskabselement for at rykke det mod nordøst. Denne proces tog så mange århundreder, at skagboerne havde svært ved at erfare, at her var det alt for risikabelt at bosætte sig.

Bebyggelsen bestod af spredte huse på en lang strækning bag stranden. De var bygget af forskellige og uens stykker vragtømmer eller af tørv, det var lyrehuse med et enkelt rum, stråttækte og sorttjærede og opført på små forhøjninger på bygrunden, der bestod af klitsand og var fuldstændig ujævn. Det blev den ved med at være det ene århundrede efter det andet.

Endnu i J. P. Traps 3. udgave fra 1901 hedder det om Skagen, at gaderne ikke er navngivne, og at vejene ikke er brolagt. Der

var kommet flere grundmurede huse i det sidste årti, men de fleste lå stadig spredt, til dels mellem klitbakkerne, der dog efterhånden er udjævnede til fordel for grundstykker til korn- og kartoffeldyrkning eller til urtehaber, som bliver gødet med fiskeaffald og beskyttet af lave plankeværk. Skagen lignede stadig sig selv, men det holdt den hurtigt op med.

Det varige udgør historiens store tidsskala, men selv det varige ophører. Når det sker, går først livsformer og siden deres fysiske omgivelser til grunde, uden at den enkelte kan gøre noget. Det er et af historiens store og sjældne dramaer. Ved midten af 1800-årene gik så store værdier og så mange liv tabt ved forlis, at der kom en indsats i gang – redningsbåde, raketapparater, bedre fyr- og vagervæsen, telegrafstationer. Desuden blev skibene stærkere. Som en konsekvens ophørte strandingerne i løbet af ganske få årtier fra 1870 til 1900. Den gamle uundværlige næringsvej svandt pludselig bort mellem hænderne på skagboerne. Det trak tæppet væk under deres gamle livsform og efterlod dem i et økonomisk og mentalt tomrum.

Kun fiskeriet stod tilbage, og det var en god mulighed, for industrialiseringen, lønarbejdet og indflytningen til byerne skabte

et stort behov for fødevarer. Da de uundværlige skibsforlis tog af, og det så sortest ud med levevilkårene kom omverdenen dem til undsætning med en anden usædvanlig nicheøkonomi – gæster. De skyllede ind over Skagen i en dobbelt syndflod. Omverdenen og naturforholdene har altid bestemt, hvad skagboerne kunne leve af.

Efter midten af 1800-årene skabte industrialiseringen økonomisk vækst. Landbefolkningen satte flere børn i verden, end der var brug for, så de søgte ind til byerne eller emigrerede. Nogle uddannede sig, andre var allerede på vej til at blive velstående som virksomhedsejere eller forretningsdrivende. Især efter 1864 bredte der sig blandt det nye borgerskab en dyb veneration for det gamle land og dets livsformer, som de selv lige havde taget afsked med. Det fik stor betydning for Skagen.

Stedet besad den særlige kvalitet, at det stadig var en fjern afkrog af landet, befolket af troskyldige mennesker, som havde levet i deres isolerede niche gennem århundreder. Det tiltrak et særligt segment i samtiden. De udgjorde den første syndflod. Med dannelsen af en bylevende middelklasse fik billedkunstnerne et nyt, købedygtigt publikum, der efterspurgte et minde om det gamle land. Derfor drog de ud i landet for at skildre det, der stadig fandtes.

Valeurmaleriet, der krævede enkelhed, storhed og helhed i lys- og skyggemasserne, bredte sig fra Frankrig ved midten af 1800-årene sammen med friluftsmaleriet. Det gav kunstnerne en mulighed for at indfange sollyset og farverne mere direkte end i atelieret, og forholdene i Skagen var perfekte. Carl Locher o. 1890: Morgen ved Skagen. Foto: © Bruun Rasmussen Kunstauktioner.

I slutningen af 1870'erne blev Skagen et mødested for en række skandinaviske billedkunstnere, som allerede i deres samtid opnåede berømmelse på store, internationale kunstudstillinger. Deres liv og virke er beskrevet i detaljer mange steder, så det er der ingen grund til at gentage. Det vigtige i denne sammenhæng er, at kunstnerne nåede at fastholde den sidste rest af den gamle livsform, som gik under, mens de var der. Dermed forsvandt deres motivverden, og kunstnerkolonien døde ud.

Kunstnernes berømmelse medvirkede til at trække den næste syndflod af gæster hen over Skagen, men der lå også to andre og endnu mere betydningsfulde forhold bag. I 1880'erne bredte lønarbejdet sig stærkt, og behovet for ferie vandt frem og blev til en politisk sag. Samtidig opstod der en ny forståelse for betydningen af lys og friluftsliv. Pæne borgere forsøgte at skille sig ud fra det arbejdende folk ved bl.a. at undgå at blive solbrændte; man skulle jo nødig ligne folk fra landet. Desværre producerer den tildækkede krop ikke tilstrækkeligt D-vitamin, så mangelsymptomerne dukkede op. Især den engelske syge, eller rakitis, som gav knogle- og tanddeformati- oner, var problematisk.

Sundhedssagen blev debatteret flittigt i samtiden, og snart rullede en livsreform- bevægelse hen over Vesteuropa. Man mente, at sol og frisk luft virkede sundheds- fremmende og dæmpede det moderne livs stress, men det var nu nok så meget af- koblingen fra dagliglivet. Skagen havde lyset, strandene og havet, men manglede infrastrukturen.

For at udnytte den ny økonomiske mulig- hed måtte bystyret handle, og anlæggelsen af Skagensbanen i 1890 åbnede for sluser- ne. Fisk blev fragtet den ene vej, varer den anden, og folk rejste frem og tilbage. I løbet af ganske få år gennemløb Skagen et vold- somt statusskifte fra en fattig og afsondret fiskerby til et mondænt badested af inter- national rang på grund af den pittoreske fremtræden, de berømte malere og stedets herlighedsværdier i den nye sammenhæng.

De velstående turister strømmede til og spenderede. Derfor var det vigtigt for bysty- ret, at byen præsenterede sig så æstetisk og velordnet som muligt, og det fik man en god lejlighed til, for da forlisene aftog, ophørte byggeriet af huse i vragtømmer også. Efter anlæggelsen af jernbanen blev hele den gamle bygningsmasse udskiftet til grundmurede huse, bygrunden jævnet og

Ulrik Plesners arkitektur kom afgørende til at præge Skagen i den store ombygningstid ca. 1890-1920. Jernbanestationen i Skagen, ombygget i 1914 af Ulrik Plesner. Foto © Villy Fink Isaksen. Wikimedia Commons.

Anlæggelsen af jernbanen i 1890 havde en kolossal betydning for Skagens økonomiske og fysiske transformation. Foto før 1900. Lokalsamlingen i Skagen.

inddraget til haver og nye byggegrunde, for de nye tider bragte velstand til byen, så folk fik råd til at om- og nybygge. Endelig havde bystyret fået de politiske redskaber til at styre processen, der udviklede sig eksplosivt. I løbet af et halvt århundrede fra 1875 til 1925 blev bygningsmassen mere end tredoblet og til dels arrangeret efter gadeforløb.

Arkitekt Ulrik Adolph Plesner kom til Skagen i 1891 som konduktør hos Farsvandsvæsnet for at føre tilsyn med Højen Fyr, som blev bygget på den tid. Plesner kom til at prægede den nationalromantiske og nybarokke stilperiode herhjemme i tiden før og omkring Første Verdenskrig. I Skagen var hans arkitektur et led i byens velkomst til de mange, der søgte til stedet. I de følgende 30 år stod han for en mængde ny- og ombygninger, Plesner tog sig også af at tegne interiør til de offentlige rum, som gadelys, bænke og stakitter, og byrådet brugte ham som æstetisk censor ved alle nybyggerier. Senere kom den Skagensgule farve til. Byen ændrede fuldstændig udse-

ende på grund af den nye nicheøkonomi. Turisternes erindring af Skagen er på den måde et spejlbillede af dem selv.

I 1900-årene fortsatte Skagens udvikling ad de spor, som var lagt ved århundredskiftet. Befolkningstallet steg til knap 12.000 i 1970, da det kulminerede. Fiske-riets mandskabsbehov faldt, og folk rejste fra byen, som delte sig i to, den gamle mod øst, som turisterne til dels har opkøbt, og den nye bagved mod vest, hvor de fleste fastboende skagboere bor.

J. Elise Jensen

BOGUDGIVELSE

Jørgen Elsøe Jensen er professor, dr. scient. på Aalborg Universitet.

Skagens Historie er udgivet af Hasserisstuernes Forlag og Syd-dansk Universitetsforlag, 250 sider og gennemillustreret. Pris i boghandelen 250 kr. Kan også bestilles via

www.hasserisstuerne.dk
www.universitypress.dk

